

Бабкіна Олена Петрівна,
завідувачка організаційно-методичним
відділом Київського міського клінічного
бюро судово-медичної експертизи,
професорка кафедри патофізіології
Національного медичного університету
імені О.О. Богомольця, доктор медичних
наук, професор

Юрченко Марина Володимирівна,
лікар судово-медичний експерт
відділення судово-медичної ідентифікації
Київського міського клінічного бюро
судово-медичної експертизи

ВЗАЄМОДІЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ З ЗАКЛАДАМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ПРИ ДОКУМЕНТУВАННІ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Вступ. В Україні на законодавчому рівні закріплена та постійно вдосконалюється з залученням міжнародних та національних інституцій система заходів щодо запобігання, протидії та профілактики усіх видів домашнього насильства, взаємодії/комунікації між правоохоронними органами, соціальними службами, закладами охорони здоров'я, судовими експертами та іншими службами для надання правової та медичної допомоги, соціально-психологічної підтримки постраждалим особам [1-5].

Метою є узагальнення рекомендацій щодо порядку взаємодії/комунікації установ при фіксації випадків домашнього насильства з дотриманням прав пацієнтів та забезпеченням безпеки.

Результати дослідження та їх обговорення. На сьогодні, в Україні зафіксовано збільшення кількості випадків домашнього насильства (фізичного, психологічного, сексуального). Законом України № 2229-VIII «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (07.12.2017 року прийнятий, набрав чинності 07.01.2018) визначені «організаційно-правові засади запобігання та протидії домашньому насильству, основні напрями реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спрямовані на захист прав та інтересів осіб, які постраждали від такого насильства» [1]. 06.12.2017 Законом України № 2227-VIII «Про внесення змін до Кримінального (КК) та Кримінального процесуального кодексів (КПК) України (набрав чинності 11.01.2019) були внесені зміни до КПК України, а саме визначення домашнього

насильства статтею 126¹. В той саме час залишилася чинною стаття 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення «Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування». 20.06.2022 Законом № 2319-IX ратифіковано Конвенцію Ради Європи, згідно з якою забороняються всі види дискримінації жінок, захищаються їх права на вільне від насильства життя і підкреслюється необхідність дотримання рівноправності між жінками та чоловіками як однієї з умов для запобігання та припинення насильства [1-4].

При цьому, важливу роль відіграє проведення своєчасного фіксування та документування випадків домашнього насильства як судово-медичними експертами, так і медичними працівниками, які проводять фіксацію фактів фізичного/психологічного насильства в медичній документації, яка, в, подальшому, може бути використана як об'єктивний доказ при розслідуванні злочинів.

Відповідно до статті 12 Закону [1] «Повноваження органів, установ і закладів охорони здоров'я у сфері запобігання та протидії домашньому насильству: Установи і заклади охорони здоров'я під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству: повідомляють уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про виявлення ушкоджень, що могли виникнути внаслідок вчинення домашнього насильства, а в разі виявлення ушкоджень у дитини – також службу у справах дітей; у разі виявлення тілесних ушкоджень забезпечують в установленому порядку проведення медичного обстеження постраждалих осіб; у разі виявлення ушкоджень сексуального характеру направляють постраждалих осіб на тестування на ВІЛ-інфекцію; надають медичну допомогу постраждалим особам з урахуванням індивідуальних потреб; інформують постраждалих осіб про заходи та соціальні послуги, якими вони можуть скористатися; взаємодіють з іншими суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, відповідно до статті 15 цього Закону; звітують центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, про результати здійснення повноважень у цій сфері у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству» [4].

Відповідно до «ПОРЯДКУ проведення та документування результатів медичного обстеження постраждалих осіб від

домашнього насильства або осіб, які ймовірно постраждали від домашнього насильства, та надання їм медичної допомоги (затверджено Наказом Міністерства охорони здоров'я України 01 лютого 2019 року № 278, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 14 березня 2019 р. за № 262/33233)»:

1. Керівник закладу охорони здоров'я або визначена ним особа з числа його заступників забезпечує організацію проведення медичного обстеження постраждалих осіб та документування його результатів...

2. Медичні працівники під час звернення за медичною допомогою постраждалих осіб або їх законних представників повинні зафіксувати їх скарги (звернення), зібрати анамнез, провести медичний огляд з оцінкою стану постраждалої особи та в разі потреби – додаткове інструментально-лабораторне обстеження й заходи щодо попередження наслідків сексуального насильства.

Звернення постраждалих осіб фіксуються у журналі реєстрації фактів виявлення (звернення) про вчинення домашнього насильства та насильства за ознакою статі, який ведеться у закладі охорони здоров'я за формою згідно з додатком 4 до Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 року № 658 (далі - Порядок взаємодії).

3. Медичні працівники інформують постраждалу особу та/або її законного представника (якщо такий представник не є кривдником) про права, заходи та соціальні послуги, якими може скористатися постраждала особа.

4. Заклад охорони здоров'я не пізніше однієї доби інформує за допомогою телефонного зв'язку, електронної пошти з подальшим письмовим підтвердженням та з дотриманням правового режиму інформації з обмеженим доступом уповноважені підрозділи органів Національної поліції України, а у разі виявлення ушкоджень у дитини – також службу у справах дітей...

5. Заклад охорони здоров'я щокварталу до 25 числа останнього місяця кварталу подає... інформацію (із зазначенням кількості постраждалих осіб, у тому числі дітей, та виду насильства) про звернення постраждалих осіб та/або їх законних представників, надання медичної допомоги постраждалим особам, направлення до інших закладів охорони здоров'я постраждалих осіб.

6. У разі звернення та доставлення до закладів охорони здоров'я осіб у зв'язку із заподіянням їм тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості (вогнепальні, колоті, різані, рубані рани, забої) відомості про

них записуються до журналу обліку фактів звернення та доставлення до закладу охорони здоров'я осіб у зв'язку із заподіянням їм тілесних ушкоджень кримінального характеру та інформування про такі випадки органів та підрозділів поліції за формою згідно з додатком до наказу Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства охорони здоров'я України від 06 липня 2016 року № 612/679 «Про порядок обліку фактів звернення та доставлення до закладів охорони здоров'я осіб у зв'язку із заподіянням їм тілесних ушкоджень кримінального характеру та інформування про такі випадки органів і підрозділів поліції», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 28 липня 2016 року за № 1051/29181.

7. Медичний працівник закладу охорони здоров'я, який виявив у особи ушкодження, що могли виникнути внаслідок домашнього насильства та насильства за ознакою статі, документує результати їх виявлення, обстеження, надання медичної допомоги та передає їх відповідальній особі за організацію проведення медичного обстеження постраждалих осіб та документування його результатів для подальшого інформування протягом доби (з часу звернення постраждалої особи) уповноважених підрозділів органів Національної поліції України, а у разі виявлення ушкоджень у дитини – також служби у справах дітей, уповноважених осіб (структурного підрозділу) районних, районних у містах Києві і Севастополі державних адміністрацій та відповідальних працівників виконавчих органів та об'єднаних територіальних громад сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх створення) рад, які здійснюють прийом і розгляд заяв та повідомлень про вчинення домашнього насильства.

8. Залежно від надання необхідної медичної допомоги дані загального медичного обстеження і результати досліджень уносяться до форм первинної облікової документації.

9. За вимогою постраждалій особі або її законному представнику надається необхідна інформація про медичну допомогу у вигляді довідки [1].

«Порядок надання медичної допомоги постраждалим особам» також прописаний відповідно у розділу III [1].

Для фахівців всіх галузей при наданні правової, медичної, психологічної допомоги важливо пам'ятати, що право на звернення до державних органів, закладів охорони здоров'я, правозахисних організацій, психологів по допомогу постраждалих від домашнього насильства – це особисте рішення персонально кожної постраждалої особи. Однак, всім постраждалим від домашнього насильства особам завжди необхідно роз'яснити, що перелічені вище кроки допоможуть

зібрати докази злочину на той випадок, якщо постраждала особа змінить думку й наважиться повідомити про нього пізніше.

Висновки. В Україні, на законодавчому рівні, закріплено порядок взаємодії/комунікації між правоохоронними органами, соціальними службами, медичними установами, судовими експертами та іншими службами для надання правової та медичної допомоги, соціально-психологічної підтримки постраждалим від домашнього насильства особам (фізичного, сексуального, психологічного, економічного) з дотриманням їх прав та забезпеченням безпеки постраждалих. Важливу роль відіграє сама проведення своєчасного фіксування та документування випадків домашнього насильства.

Список використаних джерел

1. Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>.

2. Закон України «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2319-20#Text>.

3. Постанова Кабінету міністрів України «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#Text>.

4. ПОРЯДОК проведення та документування результатів медичного обстеження постраждалих осіб від домашнього насильства або осіб, які ймовірно постраждали від домашнього насильства, та надання їм медичної допомоги <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0262-19#n16>.

5. Бабкіна О. П., Ткачов А. С., Данильченко С. І. Правові та судово-медичні аспекти домашнього насильства в Україні. Український журнал медицини, біології та спорту. 2020. № 4 (26), т. 5. С. 336–342 <https://jmbs.com.ua/pdf/5/4/jmbs0-2020-5-4-336.pdf>.